

Hungarológiai Értesítő

**A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1989. XI. évfolyam 3–4. szám**

Felelős szerkesztő: Jankovics József

Hungarológiai Értesítő
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság folyóirata
1989. XI. évfolyam 3–4. szám

Szerkesztőbizottság

Ilia Mihály
Kósa László
Szépe György

A szerkesztésben részt vesznek:

Kozocsa Sándor, Molnár Ildikó, Nyerges Judit

Szerkesztőség: Budapest I., Országház u. 30. I/41. 1014
Postacím: Budapest, Pf. 34. 1250

Az ismertetésre szánt kiadványokat szerkesztőségünk címén
Jankovics József nevére kérjük megküldeni.

Megjelent
a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
támogatásával.

TARTALOM

Könyvismertetések

Magyar irodalomtörténet, 1987	305
Magyar nyelvészet, 1987	495
Magyar néprajz, 1987	539

A hungarológia hírei

A Társaság szervezeti élete

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság vezetőségi ülése	601
III. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus	602
Bo Wickman elnök megnyitó beszéde	603
A Kongresszuson elhangzott előadások	604
A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság Közgyűlése	612
Klaniczay Tibor főtítkár beszámolója	615
A Számvizsgáló bizottság jelentése	620
Bo Wickman búcsúbeszéde	621
Rákos Péter elnök szavai	622

Nekrológok

Klara Majtyinszkaja	623
Vladimír Skalička	625

Tudományos ülések, konferenciák

Nemzeti identitás és kultúra: magyarok Észak-Amerikában	626
Zilahy Lajos-emlékülés	630
Róheim Géza-centenárium	631
Költő/író – szerep – mű. Költői magatartástípusok a magyar irodalomban ...	633
A régi magyar irodalom kutatóinak tudományos ülésszaka	635

Névmutató	639
-----------------	-----

Dupka György–Horváth Sándor: Múltunk s jelenünk.

Balogh Edgár nyomában Kárpátontúlon. Kárpáti Kiadó, Uzshorod, 1987. 71 l.

A riportkönyvecske érdekes dokumentum. Szerkezetére a szerzők adnak magyarázatot. "Könyvünk mindegyik fejezetét Balogh Edgár *Tíz nap Szegénysországra* című szociográfiájából és *Hét próba* című emlékiratából vett szemelvényekkel indítjuk, mert csakis a múlttal szembesítve lehet igazán felmérni az azóta végbement gazdasági és társadalmi átalakulásokat." Vagyis, kilenc fejezet a hajdani – a Prágai Magyar Hírlapban megjelent (1930–1931) – riport állomásainak alakulását vizsgálja: Izsnyéte, Barkaszo, Szerednye, Nagydobrony, Bányu, Rafajnaújfal, Zapszony, Beregszász, Csetfalva, Bökény, Péterfalva mai életét, embereinek gondolkodásmódját. A tizedik részben pedig – összefoglaló jelleggel – a magyar ajkú községekben tapasztalt helyzetkép (gazdaság, kultúra stb.) fogalmazódik meg. A könyvet Balogh Edgár egy-egy levele nyitja és zárja.

Dupka és Horváth műve újságírói munka, riportsorozat, amely először az ungvári Kárpáti Igaz Szóban jelent meg. Balogh Edgár fölrázó erejű publicisztikája hajdan volt annyira erős, hogy a szerzőt – akit útján a festő Lőrincz Gyula, Bertók János és a költő Sáfáry László kísért – ezért, és hasonló látású cikkeiért 1935-ben kiutasították Csehszlovákiából, ám a *Múltunk s jelenünk* nem megy, mert akkor még nem mehetett, ilyen mélyre. Általában a fejlődést rögzíti, amely bizonyos szempontból letagadhatatlan, s cenzurális okokból kevesebbet szól a kárpátaljai magyarság több mint négy évtizedes szenvedéséről.

Érdekességei azért vannak: így a Balogh Edgár gyűjtötte népdal (Izsnyéte) mellett olvasható annak a dalnak a szövege is, amelyet a szerzők gyűjtöttek: Sütő Kálmán népköltő *A beregi rónán* című (1935) versének újraközlése ugyancsak színesíti a képet; Bökényt vizsgálván a szerzők szembesülhetnek egy olyan betyárballadával – annak továbbélésével –, amelyet másfél évtizeddel azelőtt még ők jegyeztek le; a *Madár Ferbi* arról is nevezetes, hogy Vári Fábián László tanulmányt szentelt neki.

Szép beszédű parasztemberek, karakteres arcok, innen-onnan ismert közéleti emberek (Schober Ottó kultúrházigazgató – Beregszász) tűnnek föl a riportkönyv lapjain, de a könyv mindazzal szegényebb lett, amit a megnyilatkozóknak – s nem kevésbé a szerzőknek – "le kellett nyelniük", nem mondhattak ki nyíltan, őszintén. Érdemes volna a riportutat megismételni – s hogy egészen más eredményre jutnának a riporterek? Bizonyosan. Ez pedig azt jelezné, hogy a hajdani riport párdarabja közelítené Balogh Edgár egyértelmű helyzetképét.

Sz. L.

Dümmerth Dezső: Írástudók küzdelmei. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok.
Panoráma, Budapest, 1987. 407 l. (Utazások a múltban és a jelenben)

"Kishivatalnokok az Egyetemi Könyvtár szolgálatában" címet viseli a Dümmerth Dezső tizenkét tanulmányát a szerző által részben kiegészítve, átdolgozva közreadó kötet utolsó darabja – talán nem csupán azért, mert több tanulmány is

e könyvtár történetével foglalkozik. E gyűjtemény szolgálatában eltöltött évtizedek alatt írta ő maga is ezeket a tanulmányokat, amelyekkel való megismerkedése után az életrajz ismerete nélkül is arra gondolna az olvasó, hogy a témaválasztás, a feldolgozás módja, a hivatkozott forrásanyag bibliográfiai teljessége könyvtáros szerepre utal.

Bár művelődéstörténetünk egyes fejezetei a XIII. századtól a XIX. század végéig képviseltetve vannak, a tanulmányok túlnyomó többsége két nagyobb téma köré csoportosítható: a budapesti Egyetemi Könyvtár története, illetve a XVIII–XIX. század fordulójának budapesti egyetemi élete.

A nagyszombati jezsuita egyetem könyvtárának genezisést, első évszázadának történetét elemzi az a két dolgozat, amely alapját képezi az intézmény monográfiája vonatkozó fejezeteinek is. Mint minden korabeli könyvanyag elemzése, ezen írások tanulságai is túlmutatnak a könyvtár történetén: az európai szellemi áramlatok magyarországi recepciója történetéhez olyan adalékok, amelyek illusztrálják azt a talán közhelyet, hogy igazán színvonalas oktatási intézményt alapítani, működtetni, csak könyvtára megfelelő színvonalon tartásával lehet.

A kötet számunkra talán legérdekesebb tanulmánya Inchofer Menyhért *Annales ecclesiastici regni Hungariae* című munkájának elemzése; érdekességét azon túl, hogy a hazai "forráskritikai történetírás megszületése"-ként jellemezhető, az adja, hogy a Jézustársaság, annak bécsi, illetve római központjai hogy fogadták, hogyan értelmezték. Úgy tűnik, bár ezt a szerző nem állítja, hogy ebben a könyvben a XVII. század végén, s a XVIII. század elején konkrét formát öltő, az ausztriai jezsuita provinciától független magyar rendtartományt követelő terveknek ideológiai alapjait foglalta rendszerbe a bécsi származású itáliai jezsuita.

De nem ez az egyetlen olyan tanulmány a kötetben, amely a magyarság sorskérdéseit felvető korabeli írást, gondolatot választ tárgyául. A XVIII. század akadémiai terveinek, a századforduló nyelvi, irodalmi, historiográfiai vitáinak vizsgálata mögött (Kollár Ádám, Csokonai Vitéz Mihály, Kazinczy Ferenc, Horváth István, Schwartner Márton tevékenysége, Herder jóslata) alapgondolatként, alaptémaként talán ez jelölhető meg.

Monok István

Egy erdélyi gróf a felvilágosult Európában. (Teleki József utazásai 1759–1761).

Sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt és a mutatót, a magyarázó jegyzeteket írta Tolnai Gábor. A kéziratban lévő útinaplónak a sajtó alá rendező betűhű másolatát mai helyesírásra átdolgozta Végh Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987. 397 l. (Régi Magyar Próza Emlékek 7.)

Teleki József 1759-től 1761-ig tartó peregrinációjának részletes beszámolója csak sok viszontagság után láthatott nyomdafestéket, noha századunk negyvenes éveiben betűhív kiadása már majdnem elhagyta a sajtót. Tolnai Gábor munkája azonban akkor az Erdélyi Tudományos Intézet kiadásában nem jelenhetett meg. Fennmaradt korrektúralevonata szolgált a mostani, átírt kiadás alapjául. (Az átírás